

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

2 juillet 2004

PROPOSITION DE LOI**visant à insérer un article 3ter dans
la loi du 3 juillet 1978 relative
aux contrats de travail**

(déposée par Mme Annemie Turtelboom)

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

2 juli 2004

WETSVOORSTEL**tot invoeging van een artikel 3ter in
de wet van 3 juli 1978 betreffende
de arbeidsovereenkomsten**(ingediend door mevrouw Annemie
Turtelboom)**RÉSUMÉ**

Le budget d'assistance personnelle permet aux personnes handicapées de financer les frais et l'organisation d'une assistance personnelle. À cet effet, elles concluent un contrat avec un assistant personnel.

Certaines personnes handicapées prennent leur conjoint, un de leurs parents ou un de leurs enfants comme assistant personnel. On s'est toutefois demandé si ces personnes relèvent effectivement du régime du budget d'assistance personnelle: lorsque des parents proches sont concernés, peut-il être question du lien d'autorité requis dans le cadre d'un contrat de travail?

Cette proposition de loi vise à lever toute équivoque et à inscrire dans la loi relative aux contrats de travail une présomption de contrat de travail, de sorte que la personne handicapée puisse choisir son assistant personnel en toute liberté.

SAMENVATTING

Het persoonsgebonden assistentiebudget laat personen met een handicap toe de kosten en organisatie van persoonlijke bijstand te financieren. Zij sluiten daartoe met een persoonlijke assistent een overeenkomst.

Sommige gehandicapten hebben een echtgenoot, ouder of kind in dienst als persoonlijk assistent. De vraag is echter gerezen of deze personen wel onder de regeling van het persoonlijk assistentiebudget vallen: kan er bij nauwe verwanten sprake zijn van de bij een arbeidsovereenkomst vereiste gezagsband?

De indienster van dit wetsvoorstel wil de onduidelijkheid wegwerken en stelt voor een vermoeden van arbeidsovereenkomst in te schrijven in de wet op de arbeidsovereenkomsten. Op die manier kan de gehandicapte zijn persoonlijke assistent volledig vrij kiezen.

<i>cdH</i>	: Centre démocrate Humaniste
<i>CD&V</i>	: Christen-Democratisch en Vlaams
<i>ECOLO</i>	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
<i>FN</i>	: Front National
<i>MR</i>	: Mouvement Réformateur
<i>N-VA</i>	: Nieuw - Vlaamse Alliantie
<i>PS</i>	: Parti socialiste
<i>sp.a - spirit</i>	: Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.
<i>VLAAMS BLOK</i>	: Vlaams Blok
<i>VLD</i>	: Vlaamse Liberalen en Democraten

Abréviations dans la numérotation des publications :		Afkortingen bij de nummering van de publicaties :	
<i>DOC 51 0000/000</i> :	Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif	<i>DOC 51 0000/000</i> :	Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
<i>QRVA</i> :	Questions et Réponses écrites	<i>QRVA</i> :	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
<i>CRIV</i> :	Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)	<i>CRIV</i> :	Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)
<i>CRABV</i> :	Compte Rendu Analytique (couverture bleue)	<i>CRABV</i> :	Beknopt Verslag (blauwe kaft)
<i>CRIV</i> :	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)	<i>CRIV</i> :	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)
<i>PLEN</i> :	Séance plénière	<i>PLEN</i> :	Plenum
<i>COM</i> :	Réunion de commission	<i>COM</i> :	Commissievergadering

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants
 Commandes :
 Place de la Nation 2
 1008 Bruxelles
 Tél. : 02/ 549 81 60
 Fax : 02/549 82 74
 www.laChambre.be
 e-mail : publications@laChambre.be

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen :
 Natieplein 2
 1008 Brussel
 Tel. : 02/ 549 81 60
 Fax : 02/549 82 74
 www.deKamer.be
 e-mail : publicaties@deKamer.be

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Le décret flamand du 17 juillet 2000 visant à l'introduction d'un budget d'assistance personnelle¹ crée le cadre juridique permettant d'octroyer des budgets d'assistance personnelle aux personnes handicapées. Ce budget leur permet de financer les frais de l'assistance personnelle et de son organisation. À cet effet, elles passent un contrat avec un assistant personnel.

Conformément à l'article 12 de l'arrêté du gouvernement flamand du 15 décembre 2000², ce contrat prend la forme:

«1° d'un contrat de travail entre le titulaire du budget et l'assistant personnel, le titulaire du budget en sa qualité d'employeur devant remplir ses obligations de droit fiscal et social;

2° d'un contrat assurant l'assistance personnelle du titulaire du budget, que celui-ci conclut avec un bureau d'intérim, un prestataire de services indépendant ou avec une structure ou institution, qui présente au Fonds flamand une déclaration sur l'honneur certifiant que les activités (effectuées dans le cadre dudit contrat) ne sont pas déjà subventionnées par les autorités fédérales, communautaires, régionales ou locales.».

Lors de l'examen du décret en commission du Bien-être, de la Santé et de l'Égalité des chances du Parlement flamand, il a été précisé d'emblée que les intervenants de proximité, les parents et les alliés pourraient tenir lieu d'assistants personnels³.

Depuis l'instauration du budget d'assistance personnelle, on s'est, à plusieurs reprises, posé la question de savoir si un contrat de travail entre conjoints était possible. Dans sa réponse à la question posée par Mme Mia de Schamphelaere, la ministre de l'Emploi et du Travail de l'époque, Mme Onkelinx, déclare ce qui suit⁴:

¹ Décret du 17 juillet 2000 modifiant le décret du 27 juin 1990 portant création d'un Fonds flamand pour l'intégration sociale des personnes handicapées en vue de l'introduction d'un budget d'assistance personnelle, *Moniteur belge* du 17 août 2000.

² Arrêté du Gouvernement flamand du 15 décembre 2000 établissant les conditions d'octroi d'un budget d'assistance personnelle aux personnes handicapées (*Moniteur belge* du 30 janvier 2001).

³ Parlement flamand, doc. n° 283 (1999-2000), n° 3, rapport, p. 5.

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Het Vlaams decreet van 17 juli 2000 tot invoering van het persoonsgebonden assistentiebudget¹ voorziet in een decretaal kader voor het toekennen van persoonsgebonden assistentiebudgetten aan personen met een handicap. Dit budget laat aan personen met een handicap toe dat zij de kosten van de persoonlijke assistentie en de organisatie daarvan financieren. Zij sluiten daartoe met een persoonlijke assistent een overeenkomst.

Die overeenkomst neemt volgens artikel 12 van het besluit van de Vlaamse regering van 15 december 2000² de vorm aan van:

«1° een arbeidsovereenkomst tussen de budgethouder en de persoonlijke assistent, waarbij de budgethouder als werkgever moet voldoen aan zijn fiscale en sociaal-rechtelijke verplichtingen;

2° een overeenkomst, waarbij wordt voorzien in zijn persoonlijke assistentie, die de budgethouder sluit met een uitzendkantoor, een zelfstandig dienstverlener of met een voorziening of instelling, die een verklaring op erewoord aan het Vlaams Fonds voorlegt, waarin staat dat de activiteiten, (die in het kader van deze overeenkomst worden verricht), niet reeds door de (federale, communautaire, regionale of lokale overheden) worden gesubsidieerd.».

Bij de bespreking van het decreet in de commissie Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen in het Vlaams Parlement is van meetaf aan duidelijk gesteld dat mantelzorgers, bloed- en aanverwanten als persoonlijke assistenten zouden kunnen optreden.³

Sinds de invoering van het persoonsgebonden assistentiebudget is meermaals de vraag gesteld of een arbeidsovereenkomst tussen echtgenoten mogelijk is. Deze vraag werd eveneens gesteld door mevrouw Mia de Schamphelaere aan de toenmalige minister van arbeid en tewersterkstelling, mevrouw

¹ Decreet van 17 juli 2000 houdende wijziging van het decreet van 27 juni 1990 houdende oprichting van een Vlaams Fonds voor de Sociale Integratie van Personen met een Handicap met het oog op het invoeren van het persoonlijk assistentiebudget, *Belgisch Staatsblad* 17 augustus 2000.

² Besluit van de Vlaamse regering van 15 december 2000 houdende vaststelling van de voorwaarden van toekenning van een persoonlijk assistentiebudget aan personen met een handicap (*Belgisch Staatsblad* 30 januari 2001).

³ Vlaams Parlement, stuk nr. 283 (1999-2000), nr.3, Verslag, p. 5

«À la lumière de la doctrine que vous avez fournie et de la jurisprudence que l'on peut trouver à ce propos, on constate également que du point de vue du droit du travail, il n'existe pas d'obstacle juridique à la conclusion d'un contrat de travail entre époux et à ce que les principes généraux soient appliqués à cette situation. En conséquence, un(e) époux(se) peut exercer une activité professionnelle comme travailleur sous l'autorité de son époux(se), par exemple dans le cadre d'un budget d'assistance personnelle, à condition qu'il existe réellement une telle relation d'autorité. Le fait de savoir si le lien d'autorité est réel dépendra des circonstances concrètes. Il appartiendra aux parties concernées par le contrat d'en apporter la preuve. En cas de doute, seule une décision du juge pourra apporter une réponse définitive. En ce qui concerne l'article 213 du Code civil relatif à l'obligation pour chaque époux de se prêter aide et assistance mutuelle, il convient de noter qu'il existe une différence entre cette obligation et l'obligation d'exercer l'activité professionnelle en tant que travailleur soumis à l'autorité de l'époux(se). La qualité d'époux et la communauté d'intérêts qu'elle implique n'empêchent pas l'existence d'un lien d'autorité.».

Quelque 900 personnes bénéficient d'un budget d'assistance personnelle. Plusieurs centaines d'entre elles ont pris leur conjoint, un de leurs parents ou un de leurs enfants comme assistant personnel. L'ONSS a fait savoir qu'il n'admettrait plus cette situation à partir du 1er janvier 2005. L'Office justifie simplement sa décision en posant qu'un contrat de travail requiert qu'un employeur puisse exercer son autorité, et qu'il ne saurait être question d'autorité patronale lorsqu'il s'agit de proches parents.

La décision de l'ONSS est en totale contradiction avec la jurisprudence récente de la Cour de cassation, depuis l'arrêt du 23 décembre 2002. «Pour la Cour de cassation d'Anvers, cette jurisprudence récente de cassation implique qu'il ne faut plus rechercher, parmi les données factuelles, les éléments constitutifs soit d'un statut de travailleur indépendant, soit d'un statut de travailleur salarié. Il faut partir du statut choisi par les parties et vérifier si des éléments de fait ne contredisent pas celui-ci. La Cour peut se rallier à cette approche, dès lors que celle-ci permet de concilier la liberté contractuelle, qui est un des principes essentiels du

Onkelinx die in haar antwoord stelde⁴: «Mede in het licht van de door U aangehaalde rechtsleer en rechtspraak in dit verband kan dan ook worden aangenomen dat er, vanuit arbeidsrechtelijk oogpunt, geen juridische bezwaren zijn tegen een arbeidsovereenkomst tussen echtgenoten en dat in dit kader de algemene principes moeten worden toegepast. Ook een echtgeno(o)t(e) kan bijgevolg als werknemer een beroepsactiviteit uitoefenen onder het gezag van zijn of haar echtgeno(o)t(e), bijvoorbeeld in het kader van een persoonlijk assistentiebudget, op voorwaarde dat er werkelijk sprake is van dergelijke gezagsrelatie. Of er werkelijk sprake is van een gezagsrelatie zal afhangen van de concrete omstandigheden. Het zal aan de betrokken partijen bij de overeenkomst zijn om het bestaan hiervan te bewijzen. Bij betwisting zal evenwel alleen een rechterlijke uitspraak hieromtrent uitsluitend kunnen geven. Met betrekking tot artikel 213 van het Burgerlijk Wetboek inzake de verplichting voor elke echtgenoot tot het verlenen van hulp en bijstand moet worden opgemerkt dat er een verschil bestaat tussen deze verplichting en het verrichten van een beroepsactiviteit als werknemer onder het gezag van de echtgeno(o)t(e). De hoedanigheid van echtgenoot en de daarmee gepaard gaande belangengemeenschap beletten namelijk het bestaan van een gezagsverhouding niet.».

Ongeveer 900 mensen maken gebruik van een persoonsgebonden assistentiebudget. Enkele honderden hebben een echtgenoot, ouder of kind in dienst als persoonlijk assistent. Vanaf 1 januari 2005 zegt de RSZ dit niet langer te zullen aanvaarden. De RSZ argumenteert haar beslissing gewoonweg door te stellen dat er voor een arbeidsovereenkomst een werkgever moet zijn die gezag kan uitoefenen en dat er bij nauwe verwanten geen sprake kan zijn van werkgeversgezag.

De beslissing waartoe de RSZ is gekomen is totaal in tegenstrijd met de recente rechtspraak van het Hof van Cassatie sinds het arrest van 23 december 2002: «Voor het Hof van Cassatie houdt de recente cassatierechtspraak in dat er niet langer in het feitenmateriaal moet worden gezocht naar de bouwstenen die hetzij een zelfstandig statuut samenstellen, hetzij een werknemersstatuut. Men dient te vertrekken van het door de partijen gekozen statuut en men moet onderzoeken of de feitelijke elementen dit statuut niet tegenspreken. Het Hof kan zich bij deze aanpak aansluiten omdat op die manier de vrijheid tot het sluiten van een

⁴ Sénat, bulletin des Questions et Réponses 2-40 (2000-2001), question n° 1292 de Mme De Schamphelaere, 18 mai 2001.

⁴ Senaat, Bulletin van vragen en antwoorden 2-40 (2000-2001), Vraag nr. 1292 van mevrouw De Schamphelaere, 18 mei 2001.

droit des obligations, avec le caractère contraignant du droit du travail.»⁵.

Afin de lever l'insécurité juridique dans laquelle se trouvent les bénéficiaires d'un budget d'assistance personnelle, l'auteur souhaite instituer une présomption de contrat de travail dans la loi relative aux contrats de travail. Tout contrat conclu entre un titulaire de budget et un assistant personnel, au sens du décret du 17 juillet 2000, sera présumé être un contrat de travail. Les personnes handicapées auront ainsi la garantie de pouvoir choisir librement leur assistant personnel. Si l'intéressé souhaite engager un tiers comme assistant personnel, il sera libre de le faire, et s'il souhaite engager à ce titre un membre de sa famille, il aura l'assurance que l'ONSS ne lui mettra pas des bâtons dans les roues.

overeenkomst, een belangrijk principe uit het verbintenissenrecht, wordt verzoend met het dwingend karakter van het arbeidsrecht.»⁵.

Teneinde de rechtsonzekerheid weg te nemen voor de gebruikers van een persoonsgebonden assistentie-budget, wil de indienster een vermoeden van arbeidsovereenkomst inschrijven in de wet op de arbeidsovereenkomsten. Elke overeenkomst tussen een budgethouder en een persoonlijke assistent zoals bedoeld in het decreet van 17 juli 2000 zal vermoed worden een arbeidsovereenkomst te zijn. Op die manier wordt aan personen met een handicap de volledige vrije keuze inzake de persoonlijke assistent gegarandeerd. Wil de betrokkene een derde als persoonlijke assistent in dienst nemen, dan kan hij dat, wil hij een familielid in dienst nemen als persoonlijke assistent, dan krijgt hij de garantie dat de RSZ hem geen stokken in de wielen steekt.

Annemie TURTELBOOM (VLD)

⁵ Cour de cassation, 15 janvier 2004; voir également Cour du travail d'Anvers, 4 septembre 2003.

⁵ Hof van Cassatie, 15 januari 2004 en Arbeidshof van 4 september 2003.

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Un article 3ter, libellé comme suit, est inséré dans la loi du 3 juillet 1978 relative aux contrats de travail:

«Art. 3ter. — Tout assistant personnel qui, dans le cadre du décret du 27 juin 1990 portant création d'un Fonds flamand pour l'intégration sociale des personnes handicapées en vue de l'introduction d'un budget d'assistance personnelle, effectue un travail pour le titulaire du budget est présumé être lié à celui-ci par un contrat de travail.».

6 mai 2004

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten wordt een artikel 3ter ingevoegd luidend als volgt:

«Art. 3ter. — Iedere persoonlijke assistent die in het kader van het decreet van 27 juni 1990 houdende oprichting van een Vlaams Fonds voor de Sociale Integratie van Personen met een Handicap met het oog op het invoeren van het persoonlijke assistentiebudget arbeid verricht voor de budgethouder, wordt geacht verbonden te zijn door een arbeidsovereenkomst ten aanzien van de budgethouder.».

6 mei 2004

Annemie TURTELBOOM (VLD)